

DOZVOLA I ZAŠTITA

Pet Krosman, C.S.W.

Pod pojmom „dozvola“ ili davanje dozvole podrazumevam određenu transakciju koja se pojavljuje između terapeuta i pacijenta u određenom trenutku u terapiji, pri čemu su terapijski efekti promene usmereni na pacijentovo ponašanje ili na stav koji bi se pre toga činio bilo kao nemoguć ili neodbranljiv.

Dozvola ima veze sa skiptom. Pacijent se može promatrati kao da ima skript ili životni plan često s tragičnim krajem, zasnovan na zabranama koje su mu neverbalno dali njegovi roditelji, odnosno prikriveni roditelji, „majka veštica“ i „otac trol“. Na primer: „Nemoj da odrasteš i mene da nadmašiš“, „Ubij se!“ ili „Ispij sebe do smrti!“ Skript potiče iz pojedinačne zabrane, načinjene kasnijim iskustvom, i igrama igranim u razvijenom skriptu.

Kako bi se skript promenio ili se od njega odustalo, pacijentu bi bila potrebna dozvola za odustajanje od ovih zabrana, dozvola da ne pije, da se ne ubije, tako da kasnije može napraviti svoj autonomni izbor na osnovu procene realnog sveta svog Odraslog.

Terapeut može dati dozvolu, ali to može efikasno da uradi tek nakon što je razumeo nešto o skriptu, te saznao o pacijentovom Detetu i „neotkrivenom“ Roditelju, i šta oni nameravaju da urade. Pacijentkinja može pokušati da šokira ili da uvede terapeuta u igru, u scenario „radeći poslove majke za nju“. Mlada žena bez partnera u skriptu koji proističe od njene majke: „Budi glupa i nemoj me nadmašiti“ može dobiti od terapeuta komentar: „Nadam se da koristite kontraceptivne pilule“, što znači: „Da, Vi ste glupi, i evo kako dovodite sebe u nevolju“. I onda, kako se katastrofe odmotavaju, terapeut može da bude zapamćen kao nežan, „veoma ljubazan i da je dao sve od sebe.“ Pacijent može opisati nepodnošljiv brak i na površini se može učiniti kao da mu je potrebna dozvola za razvod, ali to može zapravo biti molba za dobijanje dozvole da ne napušta svoju ženu, što je ono što njegov skript zahteva.

Dete je fizički bespomoćno. Ono ostaje živo samo ako je majka ili njena zamena osigurala hranu, fizičku udobnost i stimulaciju, ono napreduje intelektualno samo ako je adekvatno stroukovano. Tako „dovoljno dobra“ majka štiti dete, omogućavajući mu da ostane živo, i da razvije svog Odraslog koji će biti siguran da je bezbedno i u redu da istražuje svet oko sebe. Dete pre svega treba da sebi obezbedi majčinu blizinu za zaštitu i za Odraslog u Detetu, ili „Mali Profesor“ treba da izvuče iz dostupnih podataka kako to da učini.

Razlika između zdravog i nezdravog majčinstva u prededipalnoj fazi čini se da leži u uslovima koje dete mora da prihvati i ispuni kako bi zadržalo majku u blizini. U zdravom odnosu, majčin Roditelj reaguje na detetov primarni zahtev „Zaštiti me“ s „Ja ću tebe štititi“, možda pod jednim uslovom – „ako mi uzvратиš osmeh“. Tu je, dakle, jedna nedvosmislena transakcija između deteta (C1) i majčinog Roditelja, što je „u redu“ za Malog Profesora (A1) da počne samostalno da donosi zaključke i da „uči kako“ od majčinog Odraslog.

U međuvremenu će majčino Dete i potomci Deteta uživati u životu kroz zajednički ples. Kada je skript postavljen, onda dete ima posla sa zbunjenim roditeljem. Na njegov zahtev „Zaštiti me“ je odgovorio pseudo-roditelj, čini se da odgovor dolazi od majčinog Roditelja, ali u praksi dolazi iz njenog uplašenog, seksualno uzbuđenog Deteta „veštice majke“, koji može samo da sklapa dogovore.

„Ja ću te zaštititi (ostani blizu) ako se igraš sa mnom - to je zabavno, ako se ubiješ.“ Bilo kakvo autonomno detetovo ponašanje biće ubrzo kažnjeno, što Malog Profesora uči da je to jedini siguran način da se igra s majčinim Detetom.

Dete mora prihvatiti onog ko je tu, ali svest da o njemu ne brine pravi roditelj može da se manifestuje bolovima u stomaku.

U kasnijoj fazi prestrašeno dete veruje da je zaštita uslovljena, te može dovesti do toga da pravi dalje dogovore s očevim Detetom i na taj način da izradi i proširi svoj osnovni scenario i učenje kako, ako ne od oca, zatim od drugih odraslih osoba ili izmišljenih likova, da upravlja svojim životom prema svom konačnom tragičnom kraju.

U zdravom odnosu pojedinac može da odraste. Njegovi roditelji sa svoja tri ego stanja postupno će postati deo njegovih internalizujućih roditelja, dok se detinjstvo Malog Profesora može razviti u funkcionalnog Odraslog. Kada je skript postavljen, međutim, dete nikada ne može stvarno odrasti, bivajući imobilisano uslovljavanjem. U skriptu će Odrasli odrasle osobe biti kontaminiran Detetom koje je nekad bio, a posebno Malim Profesorom u tom Detetu, koji je samo radio ono što se činilo logično da bi zadržao majku u blizini. Tako pacijentov skript ima naboj kao da je u pitanju život ili smrt. Ako se pacijent odrekne svog skripta, logično prema Profesoru, biće kažnjen, ostavljen i pušten da umre. Pacijentovo Dete, uštopano u vremenu, nastoji da uvek zadrži Roditelja tamo, čak i ako se ubije da bi to učinilo.

Terapeut koji želi da interveniše prvo mora da uhvati Profesora opskrbi ga s više informacija, na primer, naglašavajući pacijentu da zaista ima drugi izbor. Drugo, on mora da bude jači od pacijentovog izvornog roditelja. U davanju dozvola poput: „Vi ne morate napustiti svoju ženu“ ili „Vi se ne morate ubiti“, čini se da se terapeut obraća pacijentovom Odraslom, ali u stvari njega će pacijentovo Dete čuti kao Roditelja. Terapeut daje dozvolu pacijentovom Detetu da ne poslušava uputstva Roditelja, a to je moguće samo ako pacijentovo Dete vidi terapeuta kao boljeg, jačeg i učinkovitijeg. Dakle, kada terapeut daje dozvolu, zaštita se podrazumeva, to jest, da će biti u redu ne poslušati majku ili oca, da dete neće biti napušteno, da neće umreti ili biti kažnjeno za neposlušnost.

Primetio sam da čak i u slučajevima kada se čini da je skript promenjen ili odbačen, privremeno uzbuđenje može da bude praćeno depresijom ili nekim ispadima, kada pacijent u trenutku straha da ne bude napušten, ukoliko terapeut nije u blizini, pokušava da vrati svog Roditelja. Pacijent koji je pretučen u uličnoj tuči, nedugo nakon što je počeo da shvata svoj skript „Nemoj biti muškarac“, opisuje to kao „prizivanje tate“.

Jednom kad je skript razbijen, pošto retko koji roditelj šalje samo loše poruke, pacijent može da odabere različite pravce koje će da prati. Kontraskript, ako je pacijent naporno radio na tome, može dati nov životni smer. Na primer, čovek čiji je skript nosio poruku „Budi glup i nemoj uspeti akademski“, već je možda naporno i očajnički radio godinama stičući nove činjenice i diplome koji se sada mogu efikasno iskoristiti. Ali u drugim slučajevima, pacijent će moći da ide dalje ka autonomiji tek nakon što je na neko vreme zamenio terapeutovog Roditelja sopstvenim, tako da mu pruža zaštitu dok njegov Odrasli ne postane dovoljno jak - asimilujući podatke, i učeći kako da procesuiru da bi preuzeo kontrolu.

Tokom ovog razdoblja vezanosti pacijent želi da sazna više o terapeutu i čime se on bavi, tj. ne bavi. Alkoholičar može pitati terapeuta „Da li Vi pijete?“ pa iako odgovor na to zaista ne treba da ga se tiče, takva pitanja ne mogu biti uzeta olako (jer ona mogu biti presudna za zaštitu vrednosti terapeuta).

SKRIPT RAZVODA

1. Leon Maizliš, dr sci.

Tokom devete sesije grupe parova na klinici, gospođa B. je pričala o svom ocu alkoholičaru, i o tome da je njegov alkoholizam bio razlog zašto su joj se roditelji rastali kada je imala tri godine. Oduvek je pamtila da ga je videla kao vrlo dostojanstvenog zato što je dozvolio majci da se od njega razvede, idealizujući ga zbog toga dokle god doseže njeno sećanje.

Otkako se udala za gospodina B, ona mu je govorila gotovo svakodnevno da treba da se razvedu. Kada je član grupe imao prigovor: „Kako to da vas dvoje imate šestoro dece?“ Gospođa B. je odgovorila zgranuto: „To nema nikakve veze s tim!“ i objasnila da nije koristila kontrolu rađanja zbog njene savijena materice, RH faktora, kao i činjenice da je njen muž katolik (Gospođa B. je uspela da radi puno radno vreme u fabrici gotovo tokom celog svog bračnog života). Terapeut je sugerisao da se gospođa B. razvela od svog supruga mnogo ranije nego što ga je i upoznala. Idealizujući svog oca ona je vizualizovala razvod sa svojim budućim mužem kao nešto plemenito, i ta njena ideja bila je s njom kao skript od ranog detinjstva. Gospođa B se blago odupirala tumačenju.

Gospođa B. je započela sledeći sastanak obrativši se terapeutu odobravajućim tonom: „Moja majka se složila s vama 125 odsto!“ Njena majka je rekla: „Bez sumnje, ti si sva na svog oca i potpuno si zbunjena oko svega toga, a lekar je apsolutno u pravu ...“ Gospođa B. je tada uzviknula: „Ali ja sam upornija i još uvek sam u braku.“ Onda je na toj desetoj sesiji prvi put gospođa B. izašla s pohvalom svoga muža: on je uspeo da izgradi vrlo dobar odnos s njihovim starijim sinom. Tokom proteklih sesija ona nije bila u stanju da kaže ništa dobro o njemu.

Skripte & jubileji

David Kapfer, dr sci.

Su je ušla u grupnu Transakcionu analizu s dvadeset četiri godine.

Godinu dana se osećala u grupi kao da je mala devojčica koja ugađa svim „odraslima“ u grupi ili se od njih brani bez obzira na njihovu starost. Su je došla na grupni sastanak jednog dana posle njenog 25-og rođendana i rekla: „Od juče se osećam odraslom, osećam se kao da sam postala živa.“

Dalja pitanja su pokazala da je njen otac imao poteškoća tokom svoje profesionalne obuke za rad i kad je napunio 25 godina, započeo je veoma uspešnu karijeru.

Boni, koja je sela pored Su, prvi put je bila tu i nije ništa znala o TA. Tokom prve polovine sastanka Boni je bila vrlo uznemirena i počinjala je da plače kada god je bila prozvana. Boni je bila uzrujana zbog priče o skriptu Su. Onda je rekla: „Sećam se kako mi je još u detinjstvu majka govorila da je moj otac sazreo u tridesetoj, a ja sad imam dvadeset devet i po.“ Terapeut i grupa su se složili da je Boni sledila skript koji je od nje tražio da u svojim godinama pristane na terapiju kako bi mogla da sazri kad napuni trideset.

Prevod: M. Pavlov, psihoterapeut

Korektura za HRIO: Nataša Pavela Ambrož